

Reservation

Tillfälliga förbud att transportera personer utan giltiga identitetshandlingar till Sverige

(V, C, MP) av Gudrun Nordborg (V), Ulrika Liljeberg (C) och Rasmus Ling (MP)

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse: Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2023/24:2796 av Gudrun Nordborg m.fl. (V), 2023/24:2806 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) och 2023/24:2813 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) samt avslår proposition 2023/24:62.

Ställningstagande

Regeringens förslag om förbud för transportörer att låta människor resa med dem utan giltiga identitetshandlingar riskerar att slå hårt mot de personer som flytt från krig och katastrofer och som behöver hjälp allra mest. Sverige är genom internationella konventionsåtaganden skyldigt att se till att människor kan söka asyl i vårt land och att ansökan hanteras rättssäkert. Vi anser att det finns en tydlig risk att förslaget kan urholka och inskränka asylrätten. Vi invänder mot den bedömning regeringen gör om att Sveriges internationella åtaganden, exempelvis FN:s flyktingkonvention, inte skulle utgöra ett hinder mot att införa den föreslagna lagen. Regeringen menar även att förslaget inte strider mot asylrätten och anför att EU:s asylregelverk bygger på den grundläggande principen att en asylsökande ska söka asyl i det första säkra land som den asylsökande anländer till. Vi delar inte heller här regeringens bedömning. Resonemanget är bristfälligt och bygger på felaktiga antaganden. Det finns inte någon juridisk skyldighet att ge in en asylansökan i det första säkra landet. Tillfälliga förbud att transportera personer utan giltiga identitetshandlingar skulle i praktiken omöjliggöra för många människor att ta sig till Sverige och söka asyl här. Regeringens förslag bortser från det som är många flyktingars verklighet – det är inte ovanligt att människor inte lyckas få med sig identitetshandlingar vid flykten. Det finns goda anledningar till att det saknas krav på styrkt identitet för att söka eller beviljas asyl i Sverige. Det är därför fel att skyddsbehövande människor ska hindras från att söka skydd i Sverige på grund av att de inte kan uppvisa giltiga identitetshandlingar. Utöver detta är det en stor brist att det saknas en barnkonsekvensanalys av förslaget.

Förslaget kommer vidare att negativt påverka pendlare, särskilt i Öresundsregionen, som dagligen kan komma att drabbas av kontrollerna och de förare, tågvärdar och personal på passagerarfartyg som ofrivilligt kommer att behöva agera gränspoliser. Ett flertal remissinstanser, bl.a. Svenska Transportarbetareförbundet – Transport, Bussföretagen och Tågföretagen, anser att förslaget medför direkta säkerhets- och arbetsmiljörisker för personalen. I likhet med dessa remissinstanser befarar vi att förare och andra kan komma att hamna i situationer och konfrontationer som kan vara direkt farliga eller som upplevs som negativa för den psykosociala arbetsmiljön. Det framstår som direkt olämpligt och förenat med stora risker att, som regeringen föreslår, ålägga personal på bussar, tåg och passagerarfartyg att vid allvarlig fara ”upprätthålla lag och ordning och skydda den nationella säkerheten”. Den typen av uppgifter bör utföras av myndigheter. Lagrådet har även framfört att frågan om myndighetsutövning behöver analyseras i det nu aktuella lagstiftningsärendet. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får nämligen enligt 12 kap. 4 § regeringsformen endast överlämnas till juridiska personer eller enskilda individer med stöd av lag. Vi anser att det är en stor brist att regeringen inte gör en sådan analys i propositionen.

Enligt förslaget ska regeringen få meddela föreskrifter om sanktionsavgifter för transportörer om den transporterade personens identitetshandlingar inte finns kvar vid ankomsten till Sverige. Flera remissinstanser har med fog riktat hård kritik mot den här delen av förslaget. Det är enligt vår mening inte rimligt att en överträdelse ska kunna konstateras utan att det behöver föras någon bevisning om huruvida transportören faktiskt har kontrollerat identitetshandlingarna, när en sådan kontroll har ägt rum eller vad som kan ha hänt under tiden mellan en sådan kontroll och gränsövergången. Som Lagrådet konstaterar kan transportören bli skyldig att betala en sanktionsavgift för något som ligger helt utanför dennes kontroll. Vi instämmer i Lagrådets bedömning att denna ordning varken är proportionerlig eller rättssäker. I propositionen klargörs inte heller vad som avses med en giltig identitetshandling, vilket vi anser är en brist.

Utöver dessa brister i förslaget har såväl flera remissinstanser som Lagrådet lyft frågan om förslaget överhuvudtaget är förenligt med EU-rätten. Det finns praxis från EU-domstolen som indikerar att det finns hinder mot att införa den typ av förbud mot att transportera personer utan giltiga identitetshandlingar som föreslås. Vi anser att riksdagen inte bör bifalla ett lagförslag där det finns en risk att förslaget strider mot EU-rätten.

Som Lagrådet påpekar framgår det av förarbetena till regeringsformen att alltför allmänt hållna bemyndiganden står i strid med de intentioner som ligger bakom grundlagens regler. Riksdagen bör mer preciserat ange de ramar inom vilka regeringen ska få röra sig när, som i detta fall, mer väsentliga medborgarintressen kan komma att beröras av regleringen. Vi anser i likhet med Lagrådet att det är direkt olämpligt att riksdagen beslutar att delegera normgivningsmakt till regeringen utan att känna till hur regeringen avser att utnyttja sitt bemyndigande och om det presenterade förslaget ens står i överensstämmelse med 12 kap. 4 § regeringsformen eller EU-rätten.

Mot denna bakgrund anser vi att riksdagen ska avslå regeringens proposition.